

Funktionsprogram för skollokaler

Funktionsprogram för skollokaler

Inledning

Skollokaler behöver ge fysiska förutsättningar för trygghet och variation i arbetssätt. Lokalerna ska vara flexibla för att möta skolans olika behov, men de ska samtidigt vara yteffektiva och hållbara över tid utifrån pedagogik, arbetssätt och förändringar i elevunderlaget. Funktionsprogrammet syftar till att säkerställa dessa kvalitéer vid ny-, om- och tillbyggnation av skollokaler och därmed skapa ändamålsenliga lokaler med goda och långsiktiga förutsättningar.

Programmet används som en del av underlaget vid beställning av byggnadsprojekt. Samtliga delar av funktionsprogrammet ska användas som underlag vid beställning av byggnadsprojekt för grundskolor. Vid beställning av byggnadsprojekt gällande gymnasieskolor används de delar som behandlar köks-, matsals- och idrottslokaler. Utöver dessa delar används även funktionskraven

- EN: T.3 till EN: T.5 om lås, larm och passersystem,
- EN: E.2 om elevskåp,
- KO: F.2 om datakommunikation,
- AR: T.7 till AR: T.11 om elevhälsa,
- AR: E.7 om ljud- och ljusförhållanden samt termiskt inomhusklimat, samt
- UT: M, samtliga funktionskrav, om miljöaspekter utomhus.

Vid ombyggnadsprojekt behöver prövning göras för att se vilka delar som går att tillämpa utifrån byggnadens och projektets förutsättningar.

Skolans lokaler fördelas på hemvister och gemensamma lokalresurser. I elevens hemvist finns de lokaler eleven är i behov av under största delen av skoldagen. Gemensamma lokalresurser innefattar allt från specialsalar till expedition och matsal.

Funktionsprogrammet består av en inledande programbeskrivning, funktionskrav och råd ”att tänka på” (råden redovisas ej i nämndversionen av programmet). Programbeskrivningen ger

förförståelse och funktionskraven beskriver de kvalitéer och egenskaper som ska uppnås i ny-, om- och tillbyggnadsprojekt.

Funktioner

Funktionskraven beskriver vilka kvalitéer och egenskaper som ska uppnås. Funktionskraven utgår från fem grundläggande parametrar som beskriver en skolas generella behov samt ett antal särskilda parametrar för specifika delar av skolan. Funktionerna är också fördelade under funktionsgrupper för att underlätta användningen av programmet. Inom parentes anges de bokstäver som tillsammans med löpnummer skapar en funktions unika identifikation.

Parametrar

Trygghet (T)

Trygghet beskriver funktioner som bidrar till att verksamma i skolan ges kontroll över situationen och ges förutsättningar för trygghet. Det bidrar till trivsel och lugn och ger förutsättningar för inläring.

Rörelser (R)

Rörelser beskriver de fysiska förflyttningar som utförs i skolmiljön och hur dessa påverkar och påverkas. Förflyttningarna utförs antingen av enskilda personer eller av grupper av personer. Förflyttningarna kan även gälla exempelvis inredning och utrustning.

Effektivitet (E)

Effektivitet beskriver graden av användbarhet och förutsättningar för att lokalerna ska användas på rätt sätt. En effektiv skolmiljö bidrar till en väl fungerande arbetsmiljö och underlättar för de i skolan verksamma att uppnå goda resultat.

Flexibilitet (F)

Flexibilitet belyser verksamhetens möjlighet att med små medel förändra och anpassa miljön.

Omställbarhet (O)

Omställbarhet beskriver möjligheten till förändring över tid vid exempelvis förändrat antal elever eller ändrad användning.

Särskilda parametrar för funktionsgruppen utomhusmiljö:

Miljö (M) Rumslighet och variation (RV), Vegetation (V), Aktivitet (A), Samlingsplatser (S), Kultur och idrott (KI).

Särskilda parametrar för funktionsgruppen kök:

Hygien (H), Arbetsmiljö (AM)

Funktionsgrupper

Gäller endast grundskola:

- Entréförhållanden (EN)
- Kommunikation (KO)
- Arbete (AR)
- Avkoppling/rast (AV)
- Utomhusmiljö (UT)

Gäller grundskola och gymnasium:

- Kök (KÖ)
- Matsal (MA)
- Idrottslokaler (ID)

Notera att funktionsgrupperna Kök (KÖ), Matsal (MA) samt Idrottslokaler (ID) används vid byggprojekt som gäller gymnasieskolor, medan hela funktionsprogrammet används vid byggprojekt som gäller grundskolor.

Anpassad grundskola (AGR)

Funktionskrav för anpassad grundskola sorteras enbart utifrån funktionsgrupper, utan underliggande parametrar eftersom antalet krav är för litet för att motivera ytterligare uppdelning.

Råd att tänka på

Råd att tänka på (ingår inte i nämndversionen av funktionsprogrammet) tillämpas utifrån de enskilda projektens förutsättningar, exempelvis tekniska och ekonomiska förutsättningar. Råd att tänka på förtydligar och ger en mer detaljerad bild av vad varje funktionskrav innebär i praktiken. I vissa fall är råd ”att tänka på” baserade på erfarenhet och syftar till att undvika att misstag i tidigare projekt upprepas i framtiden.

Vanligtvis är förutsättningarna för att följa råd att tänka på goda i ett nybyggnadsprojekt, men begränsade i ett ombyggnadsprojekt. I ett

tillbyggnadsprojekt är det även nödvändigt att bedöma nyttoeffekten då en tillbyggnad är en komplettering till befintlig byggnad och därför kan vara mer eller mindre viktig. Råd att tänka på är inte numrerade i angelägenhetsgrad.

Tillämpning

Funktionsprogrammet tillämpas under ett lokalärendes alla skeden, från planering till slutredovisning. Om funktionskrav på grund av exempelvis tekniska och ekonomiska förutsättningar inte kan eller bör uppfyllas så ska det dokumenteras på lämpligt sätt utifrån i vilket skede ärendet befinner sig. För att undvika onödiga utredningar är det viktigt att avvikelser skrivs in redan i beställningen. I skede då styrgrupp inrättats så sker dokumentation i styrgrupp.

Funktionsprogrammets tillämpning i varje enskilt projekt är alltid beroende av projektets specifika förutsättningar. Vid om- och tillbyggnadsprojekt är det särskilt viktigt att pröva vilka funktionskrav som är tillämpliga. I många fall är det viktigare att anpassa om- och tillbyggnader till befintliga lokalers beskaffenhet än att tillämpa samtliga funktionskrav. I funktionsprogrammets tillämpning ingår alltså att bedöma i vilken utsträckning det är lämpligt att följa samtliga funktionskrav.

Råd ”att tänka på” är inte tvingande, utan ska tillämpas utifrån varje enskilt byggnadsprojekts förutsättningar. Avvikelser behöver inte dokumenteras, men erfarenhetsåterföringen är ett viktigt inslag för att för att ta tillvara goda erfarenheter.

Myndighetskrav och stadens egna krav i form av policys och program redovisas inte i funktionsprogrammet. Dessa ska alltid inhämtas från ursprungskällan.

Merparten av de ny-, om- och tillbyggnader utbildningsnämnden beställer sker i fastigheter ägda av SISAB. SISAB har projekteringsanvisningar för olika teknikområden avseende byggnation. Anvisningarna är förtydligande av byggregler med hänsyn till erfarenhet av att bygga utbildningslokaler. Därutöver har SISAB goda exempel för många ämnesområden, exempelvis för elevhälsan som är en praktisk och erfarenhetsmässig vägledning vid projektering. SISAB:s anvisningar och goda exempel ska säkerställa goda och långsiktiga bygg- och installationstekniska lösningar. I projekt med SISAB används systemstödet Byggvarubedömningen som säkerställer att bra material används. Användningen av Byggvarubedömningen säkerställer även att Stockholm stads

miljöprogram avseende byggprodukter följs. Även i skolor som inte ägs av SISAB ska Byggvarubedömningen eller motsvarande systemstöd användas. Vid nybyggnation ska staden projektera utifrån krav motsvarande lägst miljöbyggnad silver.

Stödmaterial

Stödmaterial till funktionsprogrammet publiceras på <https://tillstand.stockholm/funktionsprogram> och syftar till att stödja programmets tillämpning i lokalprojekt. Nya stödmaterial tas fram efter behov.

Aktuella stödmaterial till funktionsprogrammet är:

- Lokalprogram grundskola
- Måldokument skolgård
- Hemvistens utformning
- Rumssamband och flöden
- Särskilda lokaler för elever i behov av särskilt stöd

Utöver dessa finns även andra styrande och stödjande dokument som kan vara aktuella i ett lokalprojekt, exempelvis:

- Anvisningar för datakommunikation i skolor
- Anvisningar för projektering av passerkontrollsystem
- Skyltprogram för Stockholms stads skolor
- Stöddokument för idrottslokaler vid samverkan med idrottsförvaltningen
- Matsalskapacitet vid ombyggnation

Stadsövergripande anvisningar och styrdokument ska alltid följas vid byggprojekt.

Uppdatering

Funktionsprogrammet uppdateras och revideras vid behov, som mest en gång per år. Vanligtvis genomförs en större uppdatering avseende ett specifikt område, men det görs också en översyn utifrån erfarenhet från byggprojekt.

Nedan följer funktionsprogrammets revideringshistorik:

- Med lokalförsörjningsplanen för 2027–2029 läggs funktionskrav samt en förklarande text för anpassad grundskola till i programmet.

- Med lokalförsörjningsplanen för 2026–2028 görs en revidering av den inledande programbeskrivning samt vissa funktionskrav för att säkerställa aktualitet i förhållande till omvärldsläget och stadens pedagogiska visioner.
- Med lokalförsörjningsplanen för 2025–2027 görs ändringar med utgångspunkt i den genomlysning av lokalprogrammet som förvaltningen genomfört med grund i tidigare utvärderingsarbete. Ändringarna innebär bland annat en högre grad av åldersanpassning av hemvister samt större tydlighet kring lokaler för särskilda undervisningsgrupper.
- Med lokalförsörjningsplanen för 2024–2026 görs ändringar utifrån en genomförd utvärdering av skolor som beställts enligt den första versionen av Funktionsprogram för skollokaler samt utifrån erfarenheter från genomförda projekt. Nytt krav läggs till för att i lokalerna skapa bättre förutsättningar för särskilda undervisningsgrupper för elever i behov av särskilt stöd. Ett mindre tillägg formuleras kring beställning av miljöbyggnad. Möjliga gruppstorlekar i hemvist justeras. Krav kring friytans storlek och kvalitativa innehåll formuleras om i delen om utomhusmiljö.
- Med lokalförsörjningsplanen för 2023–2025 görs ändringar utifrån ett pågående arbete med utvärdering av skolor som beställts enligt den första versionen av Funktionsprogram för skollokaler. En översyn med nya krav och omprioriteringar görs i delen om utomhusmiljö. Dessutom görs mindre tillägg kring termiskt inomhusklimat och säkerhet.
- Med lokalförsörjningsplanen för 2021–2023 görs en större genomlysning av delarna om kök och matsal utifrån bland annat erfarenheter från genomförda projekt, samt ett fåtal ytterligare mindre ändringar.
- Med lokalförsörjningsplanen för 2020–2022 görs mindre justeringar utifrån tillgänglighet och elever i behov av särskilt stöd. Samtidigt skapas ett omfattande stödmaterial avseende byggnation av särskilda lokaler för anpassad grundskola, anpassad gymnasieskola, kommunövergripande särskild undervisningsgrupp (CSI) och gymnasieprogram med specialpedagogisk profil och lokalprogrammet uppdateras.
- Med lokalförsörjningsplanen för 2019–2021 sker en uppdatering kring elevhälsans lokaler. Dessutom görs mindre revideringar kring mobiltäckning och delbara idrottssalar och ventilation i klassrum.

Funktionsprogram

Funktionsprogram för skollokaler	1
Inledning	1
Funktioner	2
Parametrar	2
Funktionsgrupper	3
Råd att tänka på	3
Tillämpning	4
Stödmaterial	5
Uppdatering	5
Funktionsprogram	7
Skollokaler för framtidens lärande	10
Hemvistmiljön	10
Variation, flexibilitet och omställbarhet	10
Plats för spontana eller planerade möten	12
Trygghet och säkerhet	12
Lek, kreativitet och fysisk aktivitet	13
Gymnasieskolor	13
Särskilda behov och individuellt stöd	13
Anpassad grundskola	14
En god fysisk inomhusmiljö	14
Utomhusmiljöns betydelse	15
Kök och matsal	15
Idrottslokaler	16
Elevhälsans lokaler	16
EN ENTRÉFÖRHÅLLANDEN	17
EN: T Trygghet	17
EN: R Rörelser	17
EN: E Effektivitet	17
EN: F Flexibilitet	17
EN: O Omställbarhet	18
KO KOMMUNIKATION	18
KO: T Trygghet	18
KO: R Rörelser	18
KO: E Effektivitet	18

KO: F	Flexibilitet	19
KO: O	Omställbarhet	19
AR	ARBETE	19
AR: T	Trygghet	19
AR: R	Rörelser	20
AR: E	Effektivitet	20
AR: F	Flexibilitet	21
AR: O	Omställbarhet	21
AV	AVKOPPLING/RAST	21
AV: T	Trygghet	21
AV: R	Rörelser	21
AV: E	Effektivitet	22
AV: F	Flexibilitet	22
UT	UTOMHUSMILJÖ	22
UT: T	Trygghet	22
UT: R	Rörelser	23
UT: E	Effektivitet	23
UT: F	Flexibilitet	23
UT: M	Miljö	23
UT: O	Omställbarhet	24
UT: RV	Rumslighet och variation	24
UT: V	Vegetation	24
UT: A	Aktivitet	24
UT: S	Samlingsplatser	24
UT: KI	Kultur och idrott	25
KÖ	KÖK	25
KÖ: H	Hygien	25
KÖ: AM	Arbetsmiljö	25
KÖ: T	Trygghet	26
KÖ: R	Rörelser	26
KÖ: E	Effektivitet	26
KÖ: O	Omställbarhet	26
MA	MATSAL	26
MA: T	Trygghet	26
MA: E	Effektivitet	27
MA: F	Flexibilitet	27

MA: O	Omställbarhet	27
ID	IDROTTSLOKALER	27
ID: T	Trygghet	27
ID: R	Rörelser	28
ID: E	Effektivitet	28
ID: F	Flexibilitet	28
ID: O	Omställbarhet	29
	Anpassad grundskola	29
	Skolformen anpassad grundskola	29
	Lokalbehov för anpassad grundskola	30
	Om- och tillbyggnation för anpassad grundskola	30
AGR: E	Entréförhållanden	31
AGR: K	Kommunikation	32
AGR: A	Arbete	32
AGR: AR	Avkoppling/rast	33

Skollokaler för framtidens lärande

Skollokaler är långsiktiga investeringar och behöver klara såväl dagens som morgondagens organisatoriska och pedagogiska utmaningar. En viktig utgångspunkt för funktionsprogrammet är att skollokaler ska ge fysiska förutsättningar för trygghet och variation i arbetssätt. Skolbyggnaden ska därför innehålla en variation av rum som ger förutsättningar att skapa olika lärmiljöer. Lokalerna ska också skapa ett maximalt utbyte mellan pedagoger och elever och stödja en skola organiserad i arbetslag. Lokalerna ska också möjliggöra ett effektivt utnyttjande av ytor där alla lokaler används under hela dagen. Vilka möjligheter lokalerna ger bestäms i slutändan av samspelet mellan lokaler, inredning och organisation.

Hemvistmiljön

I grundskolan är hemvisten den plats där elever tillbringar största delen av sin tid i skolan. Hemvisten fungerar som ett mindre sammanhang i den stora skolan, och är den plats där eleven ska känna störst trygghet och tillhörighet. Hemvister för grundskolan innehåller pedagogisk yta i form av lärosalar, allrum och grupprum samt andra lokaler som kapprum, hygienutrymmen och personalarbetsplatser. Fritidshem och fritidsklubb för låg- och mellanstadium bedrivs inom hemvisten, och lokalerna ska ge goda förutsättningar för både undervisning och fritidsverksamhet, samt stödja samverkan inom skolans organisation. För elever i högstadiet är det särskilt viktigt att hemvistens allrum ger utrymme för förflyttning och social samvaro mellan lektioner, men det behövs även sociala ytor utanför hemvisten.

En skolas hemvister ska vara likvärdiga, men samtidigt åldersanpassade och möjliggöra en känsla av progression i takt med att elever blir äldre. Att hemvisterna är likvärdiga betyder därför inte att de nödvändigtvis utformas likadant. Hemvister utformas inom de gränser som byggnadens form och andra förutsättningar ger för att passa behoven inom respektive stadium. Väggar, kulörer, inredning, ljus och akustik ska bidra till ägandeskap karaktär och känsla av tillhörighet.

Variation, flexibilitet och omställbarhet

Undervisning sker på olika sätt och arbete sker i olika konstellationer och gruppstorlekar. Lokalerna ska medge samling i grupper om 30 elever samtidigt som flexibilitet ska finnas för arbete i andra gruppkonstellationer. Skollokaler ska vara robusta och innefatta en viss beredskap inför såväl förändringar i skolans uppdrag som ändrade demografiska förutsättningar.

En skolas hemvister ska innehålla en variation av rum som ger förutsättningar att skapa olika lärmiljöer. Variationen ska stödja olika undervisningsmoment och möta varierande pedagogiska och individuella behov. Hemvistens utformning ska ge förutsättningar för att möta elevers olika behov och utgöra ett stöd för elever i behov av individuellt stöd, så att så många som möjligt kan delta i ordinarie undervisning under så stor del av skoldagen som möjligt.

Variation kan finnas på flera nivåer och skapas i mångt och mycket i mötet mellan byggnad, inredning, verksamhet och utrustning. Byggnadens utformning ger grundläggande förutsättningar genom en variation av rum medan inredning används för att skapa varierande miljöer inom rummen. Verksamheten bidrar genom att använda sig av lokaler, inredning, utrustning och läromedel för att skapa en ändamålsenlig pedagogisk miljö utifrån den aktuella undervisningssituationen. God tillgång till förvaring och en väl fungerande infrastruktur (exempelvis el, vatten och datakommunikation) är grundläggande förutsättningar. Infrastrukturen ska stödja såväl användning av digitala enheter som andra former av undervisning. Det ska också finnas tillgång till väggyta och volymer för projicering och gestaltning, samt möjlighet att påverka exempelvis belysningen.

Skolans alla lokaler ska vara användbara som pedagogisk yta och flexibla i den betydelsen att de tillåter olika organisationer och arbetssätt. Lokalernas flexibilitet ska ge verksamheten förutsättningar att med enkla medel anpassa organisation, arbetssätt och pedagogik efter sina aktuella förutsättningar. Sådana anpassningar kan ske tillfälligt under en lektion eller en dag, eller mer långsiktigt under en termin eller ett läsår. Till flexibiliteten hör också ett visst mått av beredskap inför normala variationer i elevantal och årskursindelning.

På längre sikt bör omställbarhet finnas med som en aspekt i planeringen. Omställbarhet handlar om en längre tidshorisont än flexibilitet och rör omständigheter och beslut som ligger utanför den enskilda skolenhetens rådighet, exempelvis demografiska förändringar eller förändringar i skolans styrdokument. I varje enskilt projekt behöver en bedömning göras av hur känslig den blivande skolan är för framtida demografiska förändringar. Vid behov skapas en plan för att öka, minska eller ställa om skolans organisation om elevunderlaget förändras. Dagens behov ska dock alltid vara utgångspunkten för lokalernas utformning.

Plats för spontana eller planerade möten

Skolans hemvister planeras runt en centralpunkt, ett hjärta. Hjärtat har tydliga kopplingar till gemensamma lokalresurser som entréhall, matsal, idrottssal och specialsalar. Här finns även andra gemensamma funktioner som reception, expedition, mediatek/bibliotek, konferensrum och elevsociala ytor. Skolans hjärta är en viktig plats för alla som arbetar och studerar i skolan. Hjärtat placeras och utformas för att främja möten och samverkan mellan personer, ämnen och funktioner inom skolan och kompletterar på så sätt de mer trygga och slutna hemvisterna. Specialsalar för praktisk-estetiska ämnen samlas och ges tillgång till gemensamma funktioner, exempelvis utställningsytor. Planering av vilka specialsalar som placeras intill varandra ska utgå från möjlighet till samverkan och andra synergieffekter.

Det är även viktigt med en tydlig koppling mellan skolans entré och lokaler som ska kunna nås av allmänheten, exempelvis vid besök av vårdnadshavare eller vid uthyrning av lokaler. Det är dock av stor vikt att verksamheten har goda möjligheter att kontrollera vilka som befinner sig i skolan under verksamhetstid. Skolbyggnaden utformas med god orienterbarhet och för att gynna effektiva förflyttningar.

Trygghet och säkerhet

Skolan ska vara en trygg och säker plats för alla som vistas där. Lokalernas utformning ska stödja verksamheten i arbetet med att skapa en trygg och säker miljö. En trygg miljö innebär att de som verkar och befinner sig i skolans lokaler upplever en känsla av trygghet, såväl fysiskt som socialt. Balans mellan små och stora sammanhang, förutsättningar för god vuxennärvaro och möjlighet att delta i undervisning och sociala aktiviteter på olika sätt är viktiga aspekter. En varierande miljö både i och utanför hemvisten ger elever möjlighet att hitta en plats som passar dem. Omklädningsrum och toaletter är exempel på miljöer som kan upplevas som särskilt otrygga och som därför kräver extra hänsyn i planeringen. Trängsel i kommunikationsutrymmen och andra gemensamma lokaler har negativ inverkan på tryggheten.

En säker miljö innebär att den faktiska risken att råka ut för olyckor eller utsättas för våld eller andra brott minimeras. Ut- och inrymning, passerkontrollsystem och inbrottsskydd är viktiga aspekter av säkerhet och ska finnas på skolan. Att personalen har god möjlighet till överblick i lokalerna är också viktigt, för att kunna förebygga såväl olyckor som konflikter. I ett bredare

perspektiv har skolbyggnaden i sig även en funktion inom samhällets beredskap för kriser.

Lek, kreativitet och fysisk aktivitet

Skolan ska vara en miljö med plats för lek, kreativitet och sociala aktiviteter under hela dagen. Det ska också finnas utrymme för vila och återhämtning. Dessa möjligheter ska finnas för alla elever på skolan, oavsett ålder och individuella förutsättningar, såväl utomhus som inomhus. Hemvister ska ha goda förutsättningar för att bedriva fritidshem och fritidsklubb, och specialsalar för praktisk-estetiska ämnen ska ses som en resurs för fritidsverksamheten när de inte används för undervisning. Det ska även finnas sociala ytor som passar de äldre eleverna. Kulturupplevelser och kreativa lärprocesser är en integrerad del av undervisningen.

Fysisk aktivitet är en viktig förutsättning för lärande. Skolans lokaler ska därför ge möjlighet till fysisk aktivitet och rörelse. Det är ofta lätt att skapa sådana möjligheter i utomhusmiljön, men även inomhusmiljön kan främja såväl spontan som anordnad fysisk aktivitet. En aktiv skolmiljö med möjlighet till lek, rörelse och återhämtning bidrar till såväl god hälsa som bättre skolresultat.

Gymnasieskolor

Gymnasieskolans lokalbehov kan inte generaliseras i samma utsträckning som grundskolans. Varje gymnasieskola behöver därför planeras utifrån sina förutsättningar, exempelvis dimensionering, lokalisering i staden, programutbud och inriktning. Vissa lokaler, som storkök, matsal och idrottssal, kan planeras utifrån samma principer som för grundskolan, men utformningen av övriga pedagogiska lokaler behöver anpassas för att möta den aktuella skolans behov. En möjlighet är att hämta inspiration från arbetslivets eller högskolans lokaler.

Särskilda behov och individuellt stöd

Alla elever har rätt till ledning och stimulans i skolan för att utifrån sina egna förutsättningar nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Vissa elever kan behöva extra anpassningar eller särskilt stöd. Anpassningar är enklare insatser som normalt kan göras inom ramen för den ordinarie undervisningen, medan särskilt stöd innebär mer omfattande åtgärdsprogram som utarbetas och beslutas av rektor. Behovet av anpassningar eller särskilt stöd kan bota i en mängd orsaker, såsom psykosocial problematik, psykisk ohälsa eller olika typer av funktionsnedsättningar.

Anpassningar och särskilt stöd hanteras i första hand av verksamheten, men skolans lokaler behöver ge förutsättningar för att åtgärderna kan genomföras. Med en tillräckligt bra fysisk lärmiljö kan man också i många fall undvika att behov av särskilda insatser uppstår. Variation, flexibilitet, trygghet och arbetsro är viktiga aspekter i detta avseende. En väl fungerande fysisk inomhusmiljö är också en grundförutsättning. Lokalernas beskaffenhet ska inte vara ett hinder för att ta emot en enskild elev med funktionsnedsättning eller andra svårigheter i en nybyggd skola.

I anslutning till lokaler för varje stadium planeras en lokal för särskild undervisning. Syftet med denna lokal är att skolan ska ha möjlighet att bedriva särskild undervisning och annan specialpedagogik som ställer extra krav på trygghet, studiero och ett mindre sammanhang. Denna lokal kompletterar de möjligheter som finns att möta särskilda behov inom hemvisten. Vid planering av lokaler för mer specialiserade särskilda undervisningsgrupper (RSU eller CSU) krävs ofta grundligare utredning utifrån den aktuella elevgruppens eller verksamhetens behov.

Anpassad grundskola

Anpassad grundskola är en egen skolform för elever som har intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada. Skolformen har en egen läroplan med egna kurs- och timplaner. Utbildningen ska – precis som i andra skolformer – vara anpassad efter varje elevs förutsättningar och behov. I anpassad grundskola innebär detta att det ställs krav på lokalerna som inte ställs på lokaler för grundskolan, exempelvis avseende flexibilitet, säkerhet, hygienutrymmen och förvaring. Tillgänglighet utifrån olika typer av funktionshinder är viktigt att beakta vid planering av lokaler för anpassad grundskola. Verksamhetens behov och förutsättningar beskrivs mer utförligt i anslutning till funktionskraven.

En god fysisk inomhusmiljö

Inomhusmiljön är av stor betydelse för alla elever. Det är viktigt att beakta luftkvalitet, ljus, ljud och termiskt inomhusklimat i planeringen vid om- och nybyggnation. Ljud- och ljusmiljön är särskilt viktiga aspekter för elever med funktionsnedsättning eller andra svårigheter. En annan viktig aspekt är val av byggprodukter, inredning och annat material. De ska vara kontrollerade ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt.

Utomhusmiljöns betydelse

Barn och ungas utemiljöer ska vara rekreativa, hälsosamma, trygga, stimulerande och inbjuda till lek och rörelse. En välplanerad utemiljö ökar elevens möjligheter till social, motorisk och fysisk utveckling. För kvalitativa utemiljöer krävs en tillräckligt stor friyta. Kvalitativ grönska är ett viktigt inslag för att främja en hälsosam miljö och en mer variationsrik, fri lek. Zoner bör planeras för samutnyttjande och innehålla flera funktioner. Utemiljön ska inbjuda till pedagogisk verksamhet. Skolgården behöver också ta hänsyn till klimataspekter som hantering av värmeböljor och stora vattenflöden. Miljö- och hälsoskyddsnämndens rekommendation för konstgräs, platsgjutet gummi och gummigranulat ska följas vid planering och utformning av skolans utemiljö.¹

Kök och matsal

Skolmåltiden är en viktig och pedagogiskt integrerad del av skoldagen. Allsidig och hälsosam kost, samt möjlighet att äta i lugn och ro är centrala beståndsdelar i elevens skoldag. Pedagogisk lunch, där personal äter tillsammans med eleverna, är en naturlig del av måltidsmiljön i stadens grundskolor. En grundläggande förutsättning för en god måltidsmiljö är funktionella och väl planerade lokaler, för såväl beredning som servering. Kök- och matsalslokalerna ska bidra till en hög hygienisk hanterbarhet, samt en god arbetsmiljö för kökspersonalen.

Köken i stadens skolor är antingen tillagningskök (där alla komponenter lagas på plats för servering i den egna matsalen och/eller leverans till andra skolor) eller mottagningskök (där mat delvis lagas i ett annat kök och levereras till mottagningsköket för komplettering och servering). I undantagsfall (såsom vid evakueringar och vid ombyggnationer i mycket små skolenheter) kan dock en ännu enklare lösning av typen serveringskök provas. Ett sådant kök tar emot all mat färdig från ett annat kök. Stadens regler och riktlinjer för avfallshantering ska vara en utgångspunkt vid planering av skolkök.

En annan viktig aspekt är flexibiliteten. Matsalen är en stor och ofta centralt placerad del av skolbyggnaden, varför det är viktigt att lokalerna planeras för att kunna utnyttjas till annat då servering ej pågår. Exempelvis kan skolan använda matsalen som samlings- eller undervisningslokal. Om det finns möjlighet att förhindra

¹ <https://leverantor.stockholm/entreprenad-i-stockholms-offentliga-miljoer/konstgras-gummigranulat-och-platsgjutet-gummi/>

tillträde till kök och andra delar av skolan kan matsalen även hyras ut till allmänheten.

Idrottslokaler

Lokaler för idrottsundervisning upptar stor yta och är svåra att lägga till i efterhand. Idrottslokaler är en resurs även utanför undervisningen, såväl för fritidsverksamheten som för aktörer utanför skolan. Väl planerade idrottsytor av hög kvalitet, både inomhus och utomhus, är därför en viktig del av många skolbyggnadsprojekt. Lokaler för idrottsundervisning innefattar förutom själva idrottssalen även andra utrymmen som omklädningsrum, duschrum och förrådsytor. Lokalerna ska ge förutsättningar för modern undervisning och effektivt lokalutnyttjande. I dusch- och omklädningsrum är trygghet och integritet viktiga aspekter. Det ska också finnas möjlighet att byta om och duscha enskilt för den som behöver det.

För att säkerställa ett effektivt utnyttjande av stadens lokalresurser ska idrottslokaler normalt förberedas för uthyrning via Idrottsförvaltningens bokningssystem.

Elevhälsans lokaler

Elevhälsan ska främst verka förebyggande och hälsofrämjande, och arbeta för att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Elevhälsan består av skolans samlade medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Eleverna ska enligt skollagen ha tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator, samt personal som kan tillgodose specialpedagogiska behov. Uppdraget kan se olika ut på olika skolor men samverkan, såväl inom elevhälsan som med andra delar av skolans organisation och externa aktörer, är alltid en central del av elevhälsans arbete. Elevhälsans insatser ska även medverka i skolans arbetsmiljö- och värdegrundsarbete. Vaccinering och hälsobesök är en betydande del av den medicinska insatsen och elever kan vid behov få enklare sjukvårdsinsatser som till exempel omplåstring eller preliminära bedömningar vid smärre olyckor. Förutom av Skollagen regleras de medicinska och psykologiska insatserna även av Hälso- och sjukvårdslagen.

Elevhälsans lokaler ska stödja arbetet med att utveckla arbetssätt för samverkan mellan elevhälsans alla kompetenser, lärarna och arbetslagen. I det ingår att tvärprofessionellt analysera och beskriva elevers olika behov för att främja läroprocesser, utveckling och hälsa. Lokalerna ska också stödja det medicinska uppdraget i genomförandet av hälsobesöken som syftar till tidig upptäckt av

hinder för inlärnin, utveckling, hälsa och vaccinationer som hälsofrämjande och förebyggande insatser på individnivå.

EN ENTRÉFÖRHÅLLANDEN

EN: T Trygghet

EN: T.1 Funktion: *En tydlig, överblickbar, trygg och välkomnande entré.*

EN: T.2 Funktion: *Alla entréer ska ha hög tillgänglighet, och alla byggnaders huvudentréer ska vara fullt tillgängliga.*

EN: T.3 Funktion: *lokalerna ska vara väl skyddade mot inbrott.*

EN: T.4 Funktion: *Lokalerna utformas för att skapa en säker miljö avseende lås, larm och passerkontroll, samt förutsättningar för in- och utrymning.*

EN: R Rörelser

EN: R.1 Funktion: *Entréer och människor ska vara skyddade från väder och vind.*

EN: R.2 Funktion: *Dörrmiljöer och entréhallar ska utformas för att undvika trängsel.*

EN: E Effektivitet

EN: E.1 Funktion: *Entrén utformas så att det förhindras att smuts dras in i skolan.*

EN: E.2 Funktion: *Elevskåp och klädförvaring ska vara tillräckligt stora för att kläder, väskor, skolböcker och annat elevmaterial ska kunna förvaras under skoldagen.*

EN: F Flexibilitet

EN: F.1 Funktion: *Entrémiljöerna ska gå att anpassa till skolans olika behov och möjliggöra användning av skolans lokaler efter skoltid.*

EN: O Omställbarhet

EN: O.1 **Funktion:** *Möjliggör vid behov framtida förändring där delar av skolan upplåts till annan verksamhet.*

KO KOMMUNIKATION**KO: T Trygghet**

KO: T.1 **Funktion:** *Lokalerna ska vara överblickbara och lätta att orientera sig i.*

KO: T.2 **Funktion:** *Hög integritet i omklädningsrum och hygienutrymmen.*

KO: R Rörelser

KO: R.1 **Funktion:** *Lokalerna ska väcka intresse och nyfikenhet.*

KO: R.2 **Funktion:** *Fasta elevskåp i hemvister placeras med tanke på flöden genom hemvisten och på ett sätt som minimerar störning av pågående undervisning.*

KO: R.3 **Funktion:** *Lokalernas inplacering ska underlätta arbete för de som är verksamma på skolan och ge incitament för samverkan.*

KO: R.4 **Funktion:** *Lokalernas utformning ska ge tydliga signaler till kroppens sinnen.*

KO: R.5 **Funktion:** *Lokalerna ska färgsättas utifrån pedagogiska behov, och med hänsyn till tillgänglighet och orienterbarhet.*

KO: E Effektivitet

KO: E.1 **Funktion:** *Kommunikationsvägar ska utgöra plats för informella möten, temporär undervisning och utställningar.*

KO: F Flexibilitet

KO: F.1 Funktion: *Alla ytor ska vara möjliga att använda för pedagogisk verksamhet.*

KO: F.2 Funktion: *Lokalerna ska ha god tillgång till trådlös datakommunikation, och god täckning för mobiltelefoni ska säkerställas i alla delar av lokalerna.*

KO: O Omställbarhet

KO: O.1 Funktion: *Alternativa kommunikationsvägar beaktas för att skolan ska kunna utökas eller delas upp eller minska sitt lokalbehov.*

AR ARBETE**AR: T Trygghet**

AR: T.1 Funktion: *Alla lokaler ska vara anpassade för ändamålet och säkerheten ska vid användning vara tryggad.*

AR: T.2 Funktion: *Hög städbarhet i alla utrymmen*

AR: T.3 Funktion: *Lokalerna innehåller de delar och funktioner som behövs för att genomföra ett effektivt lokalvårdsarbete i en god arbetsmiljö.*

AR: T.4 Funktion: *Lokalernas utformning ska ge överblickbarhet.*

AR: T.5 Funktion: *Glas kan användas för att skapa överblickbarhet eller ljusinsläpp, men bör användas sparsamt.*

AR: T.6 Funktion: *Lokalerna ska skapa trygghet och tillhörighet.*

AR: T.7 Funktion: *Elevhälsans lokaler planeras med balans mellan åtkomlighet och integritet för elever.*

AR: T.8 Funktion: *Elevhälsans lokaler ska stödja god samverkan, både inom elevhälsan och med andra delar av verksamheten.*

AR: T.9 **Funktion:** *De lokaler där elevhälsan bedriver verksamhet ska stödja god sekretess genom exempelvis ljudisolering och möjlighet till avskildhet.*

AR: T.10 **Funktion:** *Elevhälsans lokaler ska rymma den utrustning som krävs och ha en planlösning som stödjer elevhälsans uppdrag*

AR: T.11 **Funktion:** *Elevhälsans insatser ska ha möjlighet till effektiva och integritetsskyddade möten såväl i större och mindre grupp som med enskilda elever, i eget rum eller i gemensamma bokningsbara möteslokaler.*

AR: R Rörelser

AR: R.1 **Funktion:** *Möjlighet till förflyttning utan att störa de som verkar i lokalerna.*

AR: R.2 **Funktion:** *Behovet av förflyttning inom skolan begränsas.*

AR: R.3 **Funktion:** *Lokalerna ska främja fysisk aktivitet under både rast och lektionstid.*

AR: E Effektivitet

AR: E.1 **Funktion:** *Specialsalar utformas för ett effektivt utnyttjande där även andra ämnen, årskurser och verksamheter kan nyttja salen när den är ledig.*

AR: E.2 **Funktion:** *Ämnena slöjd, musik och bild samlas och ges tillgång till gemensam pedagogisk yta.*

AR: E.3 **Funktion:** *Specialsalar och andra gemensamma lokalresurser ska kunna anpassas så att alla elever kan få det stöd de behöver.*

AR: E.4 **Funktion:** *Driftsfunktioner ska vara lätta att nå och det ska inte vara svårt för personalen att kunna åtgärda enkla problem.*

AR: E.5 **Funktion:** *En skolas hemvister ska vara likvärdiga, åldersanpassade och innehålla en variation av rum som ger förutsättningar att skapa olika lärmiljöer samt bedriva fritidsverksamhet.*

AR: E.6 **Funktion:** Skolan ska ha tillräckliga möjligheter att förvara arkiverade fysiska handlingar på ett säkert sätt.

AR: E.7 **Funktion:** Lokalerna ska ha goda ljud- och ljusförhållanden samt ett bra termiskt inomhusklimat.

AR: F Flexibilitet

AR: F.1 **Funktion:** Arbetslokaler ska erbjuda en hög grad av föränderlighet.

AR: F.2 **Funktion:** Lokalerna ska möta elever och personals behov genom att erbjuda variation i ljud och ljusmiljö

AR: F.3 **Funktion:** Lokalerna ska medge samling i grupper om 30 elever samtidigt som flexibilitet ska finnas för undervisning i andra gruppkonstellationer.

AR: F.4 **Funktion:** Skolan ska ha goda fysiska förutsättningar att bedriva särskilda undervisningsgrupper för elever i behov av särskilt stöd.

AR: O Omställbarhet

AR: O.1 **Funktion:** Bärande väggar, stommar och schakt ska utformas så att framtida planlösningar inte begränsas.

AV AVKOPPLING/RAST

AV: T Trygghet

AV: T.1 **Funktion:** Fastigheten ska utformas så att det ger elever och personal en känsla av tillhörighet och hemtrevnad.

AV: T.2 **Funktion:** Lokalerna ska innehålla en samlingsplats med möjlighet till vuxennärvaro för äldre elever.

AV: R Rörelser

AV: R.1 **Funktion:** Kommunikationsytor dimensioneras så att personal- och elevflöden ska kunna ske utan att det skapar friktion och trängsel.

AV: E Effektivitet

AV: E.1 Funktion: *Så många av skolans lokaler som möjligt ska kunna användas av så många intressenter som möjligt.*

AV: E.2 Funktion: *Plats för lek, vila och återhämtning.*

AV: E.2 Funktion: *Plats för avskildhet och möten*

AV: F Flexibilitet

AV: F.1 Funktion: *Generella planlösningar och öppna ytor anpassade för att genom förändrad inredning möjliggöra anpassning till nya behov.*

AV: F.2 Funktion *Välplacerade och väl dimensionerade installationer*

UT UTOMHUSMILJÖ**UT: T Trygghet**

UT: T.1 Funktion: *Hämtning och lämning ska vara säker.*

UT: T.2 Funktion: *Varustransporter till verksamheten ska vara möjliga att utföra med hög säkerhet.*

UT: T.3 Funktion: *Skyltning ska underlätta att hitta rätt och tydligt visa skolans namn.*

UT: T.4 Funktion: *Gång- och cykelstråk ska inte korsa skolgården.*

UT: T.5 Funktion: *Skolgården ska skapa tillhörighet och påvisa att den tillhör skolan.*

UT: T.6 Funktion: *Den yttre miljön ska vara tillgänglig för alla.*

UT: T.7 Funktion: *Utomhusmiljön ska vara överblickbar och undanskymda ytor ska undvikas.*

UT: T.8 Funktion: *Ljusmiljön ska bidra till en trygg utomhusmiljö.*

UT: R Rörelser

UT: R.1 Funktion: *Utomhusmiljön ska möjliggöra förflyttningar av olika slag.*

UT: R.2 Funktion: *Rastverksamhet ska kunna pågå utan att störa undervisningen.*

UT: E Effektivitet

UT: E.1 Funktion: *Skolgården ska ha en tillräckligt stor friyta.*

UT: E.2 Funktion: *Skolgården ska möjliggöra samnyttjande med andra verksamheter i staden.*

UT: E.3 Funktion: *Utomhusmiljöns zoner planeras för samutnyttjande.*

UT: E.4 Funktion: *Möjlighet till effektiv skötsel och underhåll.*

UT: F Flexibilitet

UT: F.1 Funktion: *Tillgång till säker förvaring.*

UT: F.2 Funktion: *Möjlighet till tillfällig etablering och tillfälliga evenemang.*

UT: F.3 Funktion: *Möjlighet för skolans pedagogiska verksamhet att bedrivas utomhus.*

UT: M Miljö

UT: M.1 Funktion: *Skolgården ska kunna hantera dagvatten och skyfall.*

UT: M.2 Funktion: *Skolgården ska mildra effekten av värmebölja.*

UT: M.3 Funktion: *Funktionella och väl genomtänkta material ska användas. Vegetation och naturmaterial ska prioriteras framför hårdgjorda ytor.*

UT: M.4 Funktion: *Skolgården ska befrämja biologisk mångfald.*

UT: O Omställbarhet

UT: O.1 **Funktion:** *Skolfastigheten planeras för att klara elevantalsförändringar.*

UT: RV Rumslighet och variation

UT: RV.1 **Funktion:** *Gårdens utemiljö ska delas upp i zoner för olika typer av aktivitet.*

UT: RV.2 **Funktion:** *Möjlighet för vila och avkoppling ska finnas.*

UT: RV.3 **Funktion:** *Den yttre miljön ska ge möjlighet att öva motorik.*

UT: RV.4 **Funktion:** *Möjlighet till förändring och inflytande.*

UT: V Vegetation

UT: V.1 **Funktion:** *Bevara eller skapa grönska och olika terrängförhållanden.*

UT: V.2 **Funktion:** *Möjligt att följa årstidsväxlingar.*

UT: A Aktivitet

UT: A.1 **Funktion:** *Skolgården ska locka alla elever till fysisk aktivitet.*

UT: A.2 **Funktion:** *Skolgården ska skapa förutsättningar för utomhuspedagogik.*

UT: A.1 **Funktion:** *Utemiljön ska främja hälsa, samvaro samt personlig och social utveckling.*

UT: S Samlingsplatser

UT: S.1 **Funktion:** *Det ska vara möjligt att samlas utomhus.*

UT: S.2 **Funktion:** *Skolgården ska ha tillräckligt med goda sittmöjligheter av olika slag.*

UT: KI Kultur och idrott

UT: KI.1 Funktion: *Skolgården ska vara en arena för estetisk verksamhet.*

UT: KI.2 Funktion: *Skolgården ska vara en arena för idrott, lek och rörelse.*

KÖ KÖK**KÖ: H Hygien**

KÖ: H.1 Funktion: *Lokalerna ska bidra till säker och hygienisk livsmedelshantering i alla utrymmen.*

KÖ: H.2 Funktion: *Lokalerna ska bidra till säker hantering av allergi- och intoleranskost på en avskild plats i köket.*

KÖ: H.3 Funktion: *Smutsiga och rena zoner ska kunna skiljas åt*

KÖ: H.4 Funktion: *Hög städbarhet i alla utrymmen.*

KÖ: H.5 Funktion: *Möjlighet för personal och besökare att upprätthålla en god arbetshygien.*

KÖ: AM Arbetsmiljö

KÖ: AM.1 Funktion: *Alla lokaler ska möjliggöra en säker och ergonomisk arbetsmiljö.*

KÖ: AM.2 Funktion: *Golven ska ha hög halksäkerhet.*

KÖ: AM.3 Funktion: *Åtskilda personalutrymmen för rast och arbete ska finnas i anslutning till kökslokalerna.*

KÖ: AM.4 Funktion: *Köket utrustas med avfallskvarn och tank.*

KÖ: AM.5 Funktion: *Lokalerna ska bidra till en god ljud- och ljusmiljö.*

KÖ: T Trygghet

KÖ: T.1 **Funktion:** *Mottagning och utlämning av gods ska kunna ske på ett tryggt och säkert sätt.*

KÖ: R Rörelser

KÖ: R.1 **Funktion:** *Golvtytor ska utformas så att förflyttningar i och genom lokalerna underlättas.*

KÖ: R.2 **Funktion:** *Lokalerna möjliggör funktionella och hygieniska flöden.*

KÖ: E Effektivitet

KÖ: E.1 **Funktion:** *Tillagningskök ska vara utformade och utrustade så att 2 lunchrätter per dag kan tillagas, så att 5 sorters sallad kan produceras/beredas och så att frukost och mellanmål kan produceras.*

KÖ: E.2 **Funktion:** *Mottagningskök ska vara utformade och utrustade så att 2 lunchrätter per dag kan tas emot, så att 5 sorters sallad kan produceras/beredas och så att frukost och mellanmål kan produceras.*

KÖ: E.3 **Funktion:** *Lokalerna ska ha tillräckliga utrymmen för olika typer av förvaring och utrustning.*

KÖ: O Omställbarhet

UT: O.1 **Funktion:** *Kökets inplacering tar hänsyn till eventuella framtida relevantförändringar.*

MA MATSAL**MA: T Trygghet**

MA: T.1 **Funktion:** *Lokalerna ska möjliggöra en god och säker arbetsmiljö.*

MA: T.2 **Funktion:** *Lokalerna ska möjliggöra god hygien.*

MA: T.3 **Funktion:** *Hantering av allergi- och intoleranskost ska vara säker.*

MA: T.4 **Funktion:** Lokalerna ska ha goda ljud- och ljusförhållanden samt ett bra termiskt inomhusklimat.

MA: E **Effektivitet**

MA: E.1 **Funktion:** Matsalens, serveringens och diskinlämningens utformning och placering bidrar till att skapa effektiva och ej korsande flöden.

MA: F **Flexibilitet**

MA: F.1 **Funktion:** Lokalen ska kunna användas till annan verksamhet då den ej nyttjas som matsal.

MA: F.2 **Funktion:** I matsalen ska det vara möjligt att skapa en lugnare miljö för elever i särskilt behov av lugn och ro helst i ett separat rum.

MA: O **Omställbarhet**

MA: O.1 **Funktion:** Matsalens inplacering tar hänsyn till eventuella framtida elevantalsförändringar.

ID **IDROTTSLOKALER**

ID: T **Trygghet**

ID: T.1 **Funktion:** Hög integritet i omklädningsrum och hygienutrymmen.

ID: T.2 **Funktion:** Möjlighet att byta om och duscha enskilt för den som behöver.

ID: T.3 **Funktion:** God arbetsmiljö och hög säkerhet för de som vistas i lokalerna.

ID: T.4 **Funktion:** Hög städbarhet i alla utrymmen.

ID: T.5 **Funktion:** Möjlighet till säker förvaring av kläder och värdesaker.

ID: R Rörelser

ID: R.1 *Funktion:* *En tydlig och överblickbar entré, som möjliggör tillgång till idrottslokalerna även under kvällar och helger.*

ID: R.2 *Funktion:* *Arbetsstationer för lärare för att minimera behovet av förflyttningar samt särskilda omklädnings- och duschrum för idrottslärare.*

ID: R.3 *Funktion:* *Idrottslokalerna planeras med möjlighet till teoretisk undervisning.*

ID: E Effektivitet

ID: E.1 *Funktion:* *Antalet omklädnings- och duschrum möjliggör effektivt utnyttjande av alla salsdelar.*

ID: E.2 *Funktion:* *Lokalerna möjliggör säker och effektiv förvaring av redskap och utrustning.*

ID: E.3 *Funktion:* *Idrottssalen är förberedd för den tekniska utrustning som behövs i verksamheten.*

ID: E.4 *Funktion:* *Idrottslokalerna ska ha tillgång till stadens datanätverk.*

ID: E.5 *Funktion:* *Rörelserum kan planeras om projektets förutsättningar så medger.*

ID: E.6 *Funktion:* *Goda förutsättningar för uteidrott.*

ID: F Flexibilitet

ID: F.1 *Funktion:* *Idrottssalen följer i möjligaste mån de måttangivelser som gäller för föreningsidrott.*

ID: F.2 *Funktion:* *Idrottssalen ska kunna hyras ut till föreningslivet via Idrottsförvaltningens bokningssystem.*

ID: F.3 *Funktion:* *Idrottssalen ska kunna användas som samlingsal om andra möjligheter saknas.*

ID: O Omställbarhet

ID: O.1 **Funktion:** *Idrottslokalernas inplacering tar hänsyn till eventuella framtida elevantalsförändringar och timplaneändringar.*

Anpassad grundskola

Följande funktionskrav ska tillämpas i ny-, om- och tillbyggnadsprojekt där hemvister för anpassad grundskola planeras. Funktionskraven tillämpas med stöd av utbildningsförvaltningens lokalprogram för anpassad grundskola, som ger vägledning för totalyta och fördelning av yta inom hemvister för anpassad grundskola. Precis som för grundskolan utgår funktionskraven för anpassad grundskola från organisering i hemvister. Utgångspunkten är en organisation med minst 36 elever i årskurs 1–9, det vill säga 12 elever per stadium och hemvist.

Elevernas individuella behov kan variera, men kravställningarna utgår från att en majoritet av eleverna kan ta sig fram på egen hand och inte är i behov av platskrävande utrustning. Vid planering av specialiserade verksamheter för elever med flerfunktionsnedsättningar eller omfattande fysiska funktionsnedsättningar krävs alltid en analys av behov och förutsättningar i det enskilda projektet.

Funktionskraven används i kombination med råd att tänka på och lokalprogram för anpassad grundskola. Nybyggda skolor förväntas alltid fungera för enskilda elever i anpassad grundskola som integreras i grundskoleklass.

Skolformen anpassad grundskola

Anpassad grundskola är en egen skolform för elever som har intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada, och inte bedöms nå kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier i grundskolan. Mottagande i anpassad grundskola föregås av en psykologisk, pedagogisk, social och medicinsk bedömning. Vårdnadshavare beslutar om de vill att deras barn ska gå i anpassad grundskola eller inte.

Anpassad grundskola har en egen läroplan och egna kurs- och timplaner. Eleverna kan läsa olika inriktningar och kombinationer av kurser. Undervisningen ges enligt kursplaner för ämnen eller ämnesområden, där de senare är till för elever med mer omfattande

funktionsnedsättningar. Det går även att läsa en kombination av ämnen och ämnesområden och enskilda ämnen enligt grundskolans kursplaner. En elev som mottagits i anpassad grundskola kan också få hela eller delar av sin undervisning integrerat i grundskoleklass.

Lokalbehov för anpassad grundskola

I den anpassade grundskolan – liksom i andra skolformer – ska utbildningen vara anpassad efter varje elevs förutsättningar och behov. Förutsättningar och behov inom anpassad grundskola är dock ofta betydligt mer varierande än inom grundskolan.

Intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada är en förutsättning för att bli mottagen i anpassad grundskola, men många elever har ytterligare funktionsnedsättningar eller sjukdomar. Detta innebär att det ställs krav på lokaler för anpassad grundskola som inte ställs på lokaler för grundskolan. Exempelvis ställs högre krav på flexibilitet, hygienutrymmen och förvaring. Det innebär också att skolans kapacitet att ta emot elever i anpassad grundskola kan variera över tid, utifrån elevgruppens aktuella behov och förutsättningar. Tillgänglighet utifrån intellektuella, neuropsykiatriska och fysiska funktionsnedsättningar behöver särskilt beaktas i lokalprojekt som berör anpassad grundskola.

En viktig skillnad mellan anpassad grundskola och grundskola är att elevgrupperna i anpassad grundskola är betydligt mindre samt att personaltätheten är högre. Detta innebär att ytan per elev är större i hemvister för anpassad grundskola än i grundskolans hemvister.

Gemensamma resurser som matsal och praktisk-estetiska undervisningssalar behöver vara tillgängliga, och det behöver finnas lämpliga vägar mellan dessa lokaler och den anpassade grundskolans hemvister. Eftersom den anpassade grundskolans timplan innehåller fler timmar i praktisk-estetiska ämnen än grundskolans är det också nödvändigt att säkerställa att kapaciteten i de praktisk-estetiska undervisningssalarna är tillräcklig. Samtidigt planeras hemvister för anpassad grundskola med viss möjlighet till undervisning i exempelvis hem- och konsumentkunskap, bild, musik och NO.

Om- och tillbyggnation för anpassad grundskola

Vid om- och tillbyggnation i befintliga lokaler – exempelvis när befintliga lärosalar omvandlas till hemvister för anpassad grundskola – ska funktionsprogrammets krav följas i den

utsträckning projektets förutsättningar medger. Ombyggnadsprojekt innebär ofta anpassningar eller avsteg och vid tillbyggnation behöver projektet förhålla sig till tomt, skolgård och befintliga byggnader.

Funktionsprogram för skollokaler innehåller möjligheten att göra avsteg utifrån tekniska eller ekonomiska förutsättningar. Detta gäller även vid byggnation av lokaler för anpassad grundskola. Den anpassade grundskolans behov och högre kravnivå innebär dock att det är särskilt viktigt att göra en noggrann analys av förutsättningarna för att säkerställa de färdiga lokalernas lämplighet. Exempel på faktorer att ta hänsyn till är:

- Lokalernas placering i relation till skolgård och övriga lokalfunktioner
- Förutsättningar för tillgänglighet och säkerhet, såväl i hemvister som i övriga delar av skolan
- Möjligheten att säkerställa angöring för säker hämtning och lämning

En bedömning bör göras avseende konsekvenser av avsteg från enskilda funktionskrav, samt förutsättningar för kompensatoriska åtgärder.

AGR: E Entréförhållanden

AGR: E.1 **Funktion:** Entré som används av anpassad grundskola är fullt tillgänglig och har goda möjligheter att ordna trygg och säker angöring för skolskjuts.

AGR: E.2 **Funktion:** Entré och kapprum som används av anpassad grundskola har plats för förvaring av utrustning och hjälpmedel, samt extra utrymme för påklädning.

AGR: E.3 **Funktion:** Entré för anpassad grundskola utformas utifrån trygghet för elever och personal, exempelvis ska det finnas goda förutsättningar att förebygga rymning.

AGR: K Kommunikation

AGR: K.1 Funktion: Framkomlighet och orienterbarhet ska präglade såväl egna lokaler för anpassad grundskola som gemensamma lokalresurser samt kommunikationsvägar däremellan.

AGR: K.2 Funktion: Hemvister för anpassad grundskola placeras i anslutning till grundskolans lokaler, och som utgångspunkt i närheten av hemvist för elever i samma ålder.

AGR: K.3 Funktion: Hemvister för anpassad grundskola innehåller tillräckligt många och tillräckligt stora hygienutrymmen för att möta verksamhetens behov och ge förutsättningar för god integritet.

AGR: K.4 Funktion: Elever i anpassad grundskola ska ha tillgång till skolans gemensamma lokalresurser, som skolgård, matsal, bibliotek, elevhälsa och praktisk-estetiska undervisningssalar på samma villkor som övriga elever.

AGR: K.5 Funktion: Personal i anpassad grundskola ska ha goda möjligheter till samverkan med övriga delar av verksamheten

AGR: A Arbete

AGR: A.1 Funktion: Lokalerna ska erbjuda en trygg och säker miljö, och bidra till att förebygga exempelvis rymning och utagerande beteende.

AGR: A.2 Funktion: Lokalerna ska ha mycket välplanerade ljud- och ljusförhållanden samt ett bra termiskt inomhusklimat.

AGR: A.3 Funktion: Hemvister för anpassad grundskola utformas för att stödja flexibla undervisningsmetoder i enlighet med verksamhetens behov.

AGR: A.4 Funktion: Hemvister för anpassad grundskola har goda möjligheter till förvaring för hjälpmedel.

AGR: A.5 **Funktion:** Skolans specialsalar ska vara anpassade så att undervisning för anpassad grundskola kan bedrivas, samtidigt som hemvister för anpassad grundskola ska erbjuda möjlighet till viss undervisning i praktisk-estetiska ämnen.

AGR: AR **Avkoppling/rast**

AGR: AV.1 **Funktion:** Lokalerna ger goda möjligheter att bedriva fritidsverksamhet och korttidstillsyn för skolungdom över 12 år (KTT), där både den egna hemvisten och gemensamma ytor fungerar som resurser.

AGR: AV.2 **Funktion:** Plats för såväl lek och rörelse som vila och återhämtning.